

НАУКОМЕТРІЯ І ВИДАВНИЧА СПРАВА

ПАЩЕНКО

Володимир Михайлович — доктор географічних наук, професор, головний редактор «Київського географічного щорічника» Київського відділу Українського географічного товариства

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ВІДМІННОСТІ ОБ'ЄКТНО-СУТНІСНОЇ ТА ПРЕДМЕТНО-ЗНАННЄВОЇ ВЕРБАЛЬНИХ НАУКОВИХ СУБМОВ

Наукові й освітні тексти, незалежно від їхньої етномовної належності, містять схожі понятійно-термінологічні вади викладу — змістові помилки розвитку й жаргону. Потрібні наукознавчі обґрунтування виправлень термінів відповідно до сутності об'єктів (пізнаних реальій) і предметів розгляду (напрацьованих знань) і закономірних відмінностей об'єктно-сутнісної та предметно-знаннєвої вербальних наукових субмов. Семантичне, змістове виправлення текстів за відмінностями обох вербальних субмов є черговим науковим наближенням до істини.

У вербальній мові навчально-освітніх і наукових видань, державних і ділових документів часто трапляються змістові вади викладу, непідконтрольні філологам-мовознавцям і фахівцям конкретних наук. Звичайно то суперечності між об'єктним (сутнісним) і предметним (знаннєвим) змістом, залежно від контексту викладу, і між значенням використаних термінів. Означення і виправлення тих вад залишаються поза роздільною здатністю філологічно-мовознавчих і конкретно-наукових обґрунтувань. Там потрібні інші обґрунтування — загальнонаукові атрибутивно-наукознавчі. Ця проблема має наскрізне поширення — наукове, освітнє (на всіх рівнях), прикладне і навіть державницьке, бо сягає законодавства. Її вирішення — всебічно актуальне.

Дослідження і публікації філологів-термінознавців [1] і фахівців конкретних наук, крім праць автора [2], досі не мали згадок цієї проблеми й конструктивних кроків до її вирішення. Нема визнання масштабності виявленого автором: його публікацію вміщують поряд із розглядом «Трансакція чи транзакція?» (Львів, 2012) або відхиляють через уже здійснені автором публікації (Інститут української мови НАНУ, 2015). Фахові напрацювання авторитетних наукознавців у світі і в НАН України традиційно [3] стосуються загального, історичного й метричного наукознавства, тому наявності цієї атрибутивно-наукознавчої проблеми не засвідчують.

Мета цієї публікації — розкриття відмінностей між об'єктно-сутнісною та предметно-знаннєвою вербальними науковими субмовами, відповідне виправлення наукових термінів і корекція понять. Завдання статті — встановлення суперечностей між науковим змістом і науковими термінами та наукознавче обґрунтування двох шляхів подолання тих суперечностей, двох вербальних наукових субмов — сутнісної і знаннєвої.

Реальність двох вербальних наукових субмов. Сучасні наукознавчі напрацювання мають досить розвинені диференційовані положення про об'єкти і предмети наук, але вони досі не мали поширення на множини відповідних їм наукових терміносполук і змісти наукових текстів. Логіка ж атрибутивного наукознавства дає вихід на дві різні вербальні наукові субмови. Якби філологи-термінознавці та фахові академічні наукознавці вдавалися до атрибутивно-наукознавчих аргументів для виправлення наукових та освітніх понять і термінів, змістів і текстів, то критиковані тут термінологічні реалії були б інші в Україні і в світі. Автор виявив і реалізував цей наукознавчий вихід — і вдячно прийняв уточнення професора К.М. Тищенка: тут має йтися саме про вербальні наукові *субмови*. Їх відмінності як субмов автор простежив кількаскладово [2]: в означеннях і супутніх змістових конструкціях щодо різних сутностей; у описах суб'єктів; у присудковості; у рефлексії. Наприклад, сутності *розвиваються* (самі), а знання — *розвивають*.

Отже, орфографічно й синтаксично правильні навчально-освітні, наукові, практично-ділові, юридично-законодавчі тексти часто містять характерні змістово помилкові терміносполучення. Вони непадконтрольні фахівцям-науковцям і термінознавцям і не залежать від того, мовою якого етносу написані тексти. Такі помилки сягають державних документів України, як Закон України 2004 року про *екологічну* мережу: вона науково забезпечена, але не наукова, — не *екологічна*; її утворюють об'єкти природи, місця зростання, прихистку і годівлі біоти певних видів, а не знання про об'єкти —

предмети науки; вона *екосередовищна*, або просто *екомережа* (грец. οίκος — оселя). Допущена помилка — сутнісна: через хибний термін вона сягає змісту закону, а екологам і термінознавцям не помітна. Такі змістові виправлення термінів обґрунтовує атрибутивне наукознавство, а не правопис української чи іншої етнічної мови — через відмінності об'єктних сутнісних і предметних знаннєвих за своїм змістом висловів, належних різним вербальним науковим субмовам.

Ідеться про об'єктну вербальну наукову субмову (вона відображає сутності реалій світу, які існують незалежно від людини) і предметну вербальну наукову субмову (присвячена системам знань і пізнань, дослідницькій та освітній інформації, яку формує науковець чи освітянин).

Про поширення і рівень помилковості у наукових термінах і текстах свідчать напрацювання найтитолованіших авторів «Національного атласу України» [4]. Приклади таких помилок, і природничих, і суспільствознавчих, подає таблиця.

Інвентаризація складних змістових помилок. Змістово неправильні означення сутностей поширені в науці й на всіх рівнях освіти. Згаданий Атлас, виданий у 2009-му 2007-м роком, має хибні терміни, належні різним галузям знань. Там головні наукові некоректності такі: неправильні означення об'єктних сутностей і понять як предметних, тобто знаннєвих (позиції 2, 6—19); помилкові означення знаннєвих — предметних і пізнавально-дослідницьких (методичних і методологічних) понять і сутностей — як об'єктних (позиція 1); випадкові кривоозначення об'єктних понять (позиції 3—5 — давні архаїзми); означення станів і критеріїв суб'єктного змісту не визначальними параметрами і якістьми взірців-суб'єктів, а похідними від назв наук (позиції 20—22). До слова, в НАН України погодилися внести виправлення в Атлас при його перевиданні; про це повідомили автора листом за підписом президента НАН України академіка Б.Є. Патона.

Виправлення термінів можуть бути різними, відмінними від запропонованих, голо-

вне — щоб вони були належно коректними, об'єктивними або предметними.

Практично йдеться про виправлення **жаргонних хибних терміносполучень**. Це упізнані фахівцями, але семантично неправильні мовні штампи, які нібито описують реалії буття, а якщо вдуматись у наповнення їх, — є беззмістовними і псевдонауковими. Це нелогічні, навіть безглузді поєднання слів: *демографічна ситуація — демопопуляційна: баланс різновікових осіб у народі*, а не в знаннях демографії; наука те лише фіксує. Хибні терміни стають науковим жаргоном.

У різних етнічних мовах світу теж трапляються жаргонні штампи вербальної науко-

вої мови, нам чужомовні. Це засвідчує досвід створення тримовного «Національного атласу України»: використання найпрогресивніших і найпередовіших напрацювань учених і видавців світу не забезпечило від численних помилкових термінів, паралельно відтворених в українськомовних, російськомовних та англомовних заголовках. Але й питомі чужомовні видання допускають те ж: **біотичне** різноманіття живого означають як *біологічне* — *biological diversity* тощо.

Головні суперечності в розвитку наукових та освітніх знань такі:

- між змістом наукового знання, що постійно розвивається, і його поняттєвим забезпе-

Наукознавчі виправлення заголовків «Національного атласу України»

№	Сторінки Атласу	Вжиті означення	Виправлені означення
1	103	<i>Сейсмічне</i> районування	Сейсмологічне районування
2	105–122, 148	<i>Геологічна</i> будова	Будова надр
3	108–111	<i>Дочетвертинний</i> зріз (архаїзм)*	Доантропогенний зріз
4	114	<i>Четвертинні</i> відклади (архаїзм)*	Антропогенні відклади
5	116	Потужність <i>четвертинних</i> * відкладів	Потужність антропогенних відкладів
6	117	<i>Палеогеоморфологічні</i> умови	Умови формування давнього рельєфу
7	137–146	<i>Гідрогеологічні</i> умови та ресурси	Гідрогеоматичні умови та ресурси
8	147–154	<i>Інженерно-геологічні</i> умови	Інженерно-геоматичні умови
9	148	<i>Гідрогеологічні</i> умови	Гідрогеоматичні умови
10	148	<i>Гідрологічний</i> режим водоймищ та водотоків	Режим станів водоймищ і водотоків
11	152	...екзогенні <i>геологічні</i> процеси	...екзогенні геоматичні процеси
12	153	<i>Спелеологічні</i> області	Області поширення карстових печер
13	158–161	<i>Геоморфологічна</i> будова	Будова рельєфу поверхні Землі
14	220	<i>Фізико-географічні</i> країни, ...краї, області, райони	Ландшафтні (природні) країни, краї, області, райони
15	237	<i>Гідрологічні</i> умови	Гідрологічні характеристики
16	240	<i>Біологічні</i> ресурси	Біотичні ресурси
17	240	<i>Вилів</i> ... промислових <i>видів</i> риб	Вилів риб ...промислових видів
18	278	<i>Демографічний</i> розвиток	Демопопуляційний розвиток
19	286	<i>Демографічне</i> навантаження на населення працездатного віку	Соціальне навантаження на населення працездатного віку
20	405–406	<i>Екологічний</i> стан ...середовища	Екостани ...середовища (ці стани <i>екічні</i> — належні <i>ойкосу</i> , дому-оточенню людини)
21	407–423	<i>Екологічний</i> стан компонентів природи	Екостани компонентів природи
22	424	<i>Інженерно-геологічний</i> ризик ...освоєння території	Інженерно-геологічні характеристики ризиків ...освоєння території

* У міжнародній науковій практиці вживання терміна *quarter* вважається унормованим.

ченням, яке часто відстає від розвитку наукового змісту;

- між рівнем пізнавальних спромог науки й інерційнішими запитами соціуму;
- між потенційним рівнем розвитку науки й особними спроможностями вчених;
- між змістовим наповненням оновлених і збагачених наукових понять та інерційнішими у змінах термінами, що не завжди відповідають збагаченому змісту понять та є належною для того змісту вербальною формою.

Історія різних наук має багато закономірних усталень, поновлень і знімачь суперечностей, які спричиняли розвиток і термінології, і науки в цілому.

Знімають ці суперечності науковці, передаючи новий чи успадкований науковий зміст коректними висловами. У свій час проблему наукових формулювань, виправлення і точності наукових термінів і змістів долали філософи Лейбніц і Гельвецій, хімік Лавуазьє, математик Пуанкаре. Кілька праць має автор, наприклад [2].

Особистий вибір науковців. Опрацювання і зняття суперечностей науки — справа творчих дослідників. І завжди існував спротив прихильників усталеного, звичного в науці, хоч і хибного, що суперечить напрацюванню та утвердженню у пошуку нового, прогресивного в науці, генеруванню і впровадженню нових достовірних знань. Це також гальмує розвиток дослідницьких ідей і продуктивний поступ науки разом з її освітнім і прикладним суспільним утіленням.

Десятиліття авторових зусиль показали: мало хто готовий визнати виявлені помилкові терміни і прийняти слушні пропоновані виправлення. А стосуються вони різнотипних терміносполучень: *земельний кадастр — кадастр земель*; *земельні відносини — відносини у сфері землекористування*; *ландшафтна карта, ґрунтова карта — карта ландшафтів*, *карта ґрунтів*; *ландшафтна чи кліматична конференція — конференції ландшафтознавча, кліматологічна*; *біологічні батьки — рідні, кровні батьки*; *біологічна зброя — біотична зброя*; *біологічні ресурси — біотичні*; *кардіологія (у лікарні) — лікування серця*.

Замість ігнорувати потребу обґрунтованого передання наукового та освітнього змісту адекватними термінами варто усвідомити слушність атрибутивно-наукознавчо аргументованих виправлень. Це системні наближення до істини. Впроваджені в Україні, вони можуть стати дієвими й корисними в усьому світі.

Атрибутивно-наукознавчі обґрунтування виправлень термінів. Основні атрибути науки наукознавці вирізняють діалектично, за відповідністю їх головним науково-атрибутивним змістам — аспектам діалектики як теорії пізнання.

Об'єктам, пізнаваним реаліям, незалежним від науковця, відповідає **онтологічний, сутнісний** аспект діалектики (грец. *οντος* — суще, *λογος* — вчення). Сутності об'єктів, попри пізнаваність, не залежать від людей і їхніх знань. Хибно означувати їх за назвами їхніх наук. Коректні назви-означення об'єктів — сутісно-об'єктивні: *природний процес, аграрний ландшафт, сакральна пам'ять*.

Предметам, тобто *знанням* про об'єкти й інші атрибути дослідження, відповідає **гносеологічний, пізнавальний** аспект (грец. *γνωσις* — пізнання + вчення).

Відповідно до ідеалізованої пізнанням чи власне знанневої сутності предметів, вербальні означення їхні теж повинні бути знанневими — похідними від назв наук, методів і дослідницьких підходів. Об'єктно-сутнісні означення їх (*ландшафтні звіти, конференції, публікації; ґрунтові карти*) — хибні. Ті праці, зібрання і форуми, їхні результати, як і засоби, — всі *ландшафтознавчі*; *карти — ґрунтознавчі*, або *ґрунтів*; гіпотези — *геореологічні*; відкриття — *біологічні*.

Методології як стратегії і **методам** як засобам тактики дослідження відповідає **методологічний** аспект (грец. *μεθοδος* — спосіб пізнання + вчення).

Сутність методології та методів — знаннева. Означення методологічних і методичних атрибутів науки, методів і підходів, як і предметів, мають бути похідними від назв наук. У ґрунтознавстві засоби наукових досліджень не *ґрунтові*, а *ґрунтознавчі*; у кліматології — не

кліматичні, а **кліматологічні**; в географії — не ландшафтні, а **ландшафтознавчі**; у аграріїв — не земельні, а **агротехнічні**.

Суб'єкти науки, їх роль і зміст визначені потребою **взаємодії та дієвих реалізацій** атрибутів науки. Понять про суб'єкти науки два. Це **вчені-дослідники** як суб'єкти науково-пізнавального процесу — і суб'єкти як **носії критеріїв**, певних взірцевих якостей при різних цільових оцінювальних дослідженнях.

Суб'єкти-науковці мають знанняві означення за своїм науковим пізнанням. Вербальні означення їх належать предметній науковій субмові: ландшафти вивчає не **ландшафтний** дослідник, а **географ-ландшафтознавець**, ґрунти вивчає не **ґрунтовий** фахівець, а **ґрунтознавець**, погоду фіксує **кліматолог-метеоролог**.

Суб'єкти як носії критеріїв вивчення, певних оцінювань якості реалій, слугують вивченню станів і змін об'єктів, і рефлексивних теж. Суб'єкти як носії оцінок-критеріїв властиві міждисциплінарно-екологічним і нормувально-критеріальним студіям. Сутність суб'єктів такого змісту переважно матеріальна, еталонна, порівняльно-нормативна. Її вербальне означення має бути й науковим, як обґрунтування, і сутнісно-критеріальним щодо еталону, і суб'єктно-адресним щодо призначень: бюветна питна вода, **екологічно безпечна для людини**; наявність раків — **еколого-біотичний критерій санітарної чистоти** рік і ставків; коректність сутнісної та знанневої вербальних наукових субмов — **наукознавчо-рефлексивний критерій** якості наукового дослідження та освітніх матеріалів.

Наука має ще багато інших атрибутів, не головних, і зміст знань про них — об'єктний, предметний, методологічний — належить тій чи іншій вербальній науковій субмові. Суб'єктний критеріальний зміст належить обом цим субмовам.

Об'єктна вербальна наукова субмова у прикметникових означеннях сутностей не повинна мати похідних від назв наук із коренями **-лог-**, **-граф-**, **-зна-**: **процеси надр**, а не **геологічні** процеси; середовище **природне, змінене**

людиною, а не **географічне**; засоби боротьби зі шкідниками, різноманіття, вік особини, ресурси, процеси у живій природі — всі **біотичні**, а не **біологічні**.

Головні об'єктні сутності наук — **біотичні** (не **біологічні**) в біології, **біото-геоматичні, геоматичні, соціально-економічні** в науках про Землю і суспільство.

І лише в атрибутивних означеннях, як об'єкти наукового вивчення, — то **біологічні, географічні, соціологічні, геологічні** об'єкти — належні тим наукам.

Субмова для об'єктів — сутнісна, для класифікацій об'єктів — **знаннева**. Систематизовані й класифіковані об'єктні реалії, незалежно від їхньої природи і сутності (гриби, рослини, тварини, мінерали), некоректно ототожнювати з їхніми класифікаційними виділами — видами, родами, класами.

У заповідниках охороняють не рідкісні **види** біоти, а **біоту** — **гриби, рослини й тварин** рідкісних видів. Риболовецькі судна ловлять у морі не промислові **види** риб, а **рибу** тих видів (реалії, а не знання про їхні класифікаційні угруповання). У людському довкіллі долають **забруднення** різних видів, обмежують **обсяги викидів**, а не **види** їх. Правоохоронці усувають не **види** правопорушень, а **правопорушення** різних видів. Кадастр земель фіксує площі різного використання не **в окремих категоріях** земель, а **в межах земель** окремих категорій.

Систематизаційні єдності й категорії об'єктів — це лише назви у графах класифікаційних таблиць. Ні назви, ні графи з тих таблиць не є об'єктами охорони в заповідниках, їх не ловлять у морі, з ними не борються в суспільстві, в них не висаджують сади і виноградники. То лише канва для цифр у звітах.

Об'єктні наукові означення сутностей. Виправлення означень об'єктних наукових понять потрібні всім наукам, у яких поширена практика хибних означень їхніх об'єктів за назвами наук: земляни покращують не **екологію**, а **екосередовища** свого життя; не **географічний** цикл розвитку рельєфу, а **пенепленний** цикл; не **фізико-географічний** процес, а **ландшафтний, природний** процес чи процес взаємодії

природних і змінених чинників і компонентів; у нашої планети оболонка не *географічна*, а *ландшафтна, земна*; не *географічна* зона, а *ландшафтна*, або *природна* зона; не *географічний* ландшафт, а *природний, антропогенізований (антропогенно змінений)* чи перетворений *техногенний* ландшафт; не *геологічна* й *географічна* форми руху земної матерії, а *геоматична* й *ландшафтна* форми руху матерії. Хибними є сутнісні об'єктні терміносполуки: *суспільно-географічний* комплекс, процес, *соціально-географічний* процес. Реальні об'єктні комплекси й процеси належать Землі і суспільству, за своєю сутністю вони можуть бути *природними, територіальними, геопросторовими, економічними, виробничими*, — але не *географічними*. Процеси і «вибухи» в населенні Землі та окремих країн не *демографічні, а демопопуляційні*.

Об'єктні означення в освітянських текстах. Частина понять, означених змістово неправильними термінами, поширена в освітянських дисциплінах вищої та середньої школи. У «Програмах для середньої загальноосвітньої школи» з географії [5] хибних термінів об'єктної групи кілька. Всі вони вже перекочували в новіші шкільні програми й підручники — разом із вимогою володіти знаннями про об'єкти й предмети дисциплін. Але ними не володіють навіть автори програм і підручників, а не тільки вчителі та старшокласники.

Неправильні означення об'єктних понять, утворені за назвою науки, а не за сутністю означуваних реалій, у тих шкільних програмах такі: *географічне* положення, *фізико-географічне* положення — ті положення *геопросторові*; *географічні* пояси, *географічні* закономірності (Землі) — це *кліматичні (теплові)* пояси, *планетарні* закономірності Землі; *географічний* простір — це *геопростір* (цей простір — *земний*, а не науковий); *географічні* явища природи — це *земні, ландшафтні* явища природи; *біологічні* явища природи — це *біотичні* явища природи; *геоморфологічні, гідрологічні* процеси — це процеси *рельєфоутворення, формування поверхневого й підземного стоку*; *кліматологічні* фронти й *метеорологічні*

елементи — повітряні *атмосферні* фронти й *метеоеlementи*; *геологічний* розвиток території — *розвиток надр* території; несприятливі *фізико-географічні* процеси — несприятливі *природні* процеси. Таких хибних означень на розворотах сучасних шкільних і вишівських підручників — числом до десяти.

Об'єктні означення у працях державних академій наук. Неправильні означення об'єктних сутностей мають місце в працях практично всіх установ Національної академії наук України і галузевих державних академій наук.

З'ясування громадської думки — не *соціологія*: то *опитування* громадян.

У виданнях Української аграрної академії наук звичні означення об'єктів за назвами наук: *екологічні* умови вегетації — *екосередовищні* умови; *біологічний* азот бобових культур — *біотичний* азот; *біологічна* цінність корму — *поживна* цінність; *фізіологічна* потреба в білках — *життєва* потреба; закони — *природи: живої природи*, а не *біології*, і *природи надр*, а не *геології*; але є закономірності розвитку наук, усіх відразу, а не котроїсь окремої; сади та ягідники вирощують не в усіх *категоріях* господарств, а в *господарствах* усіх категорій; у суспільстві формуються не *земельні* відносини, а відносини *у сфері землекористування*; *земельними* ж є ділянка, рента, володіння. Це науково коректні означення об'єктних реалій аграрної сфери.

У виданнях Академії медичних наук хибні такі об'єктні означення: *фізіологічний* розчин — то *фізіорозчин, фізрозчин* (грец. *φύσις* — природа); *фармакологічна* ефективність препарату — *лікувальна* ефективність; *антибактеріологічний* захист — *антибактеріальний* захист; *біологічне* очищення — *біотичне* очищення; *стоматологія* (лікарня) — *лікування і протезування зубів*; *онкологія* (хвороба) — *онкохвороба*. Медики долають не *всі види болю*, а *болі всіх видів*.

Предметна вербальна наукова субмова передає знаннєві сутності, співвідносні з пізнавальними предметами (відображеннями у знаннях об'єктів вивчення) і з методологією та методами. Означення, належні предметній вербальній науковій субмові, характеризують

іще суб'єктно-дослідницький атрибут і частково (разом із об'єктною субмовою) — атрибут суб'єктно-критеріальний.

Предметна наукова субмова повинна мати означення, похідні від назв галузей знання з коренями **-зна-, -граф-, -лог-** (**соціологічне опитування**), а не похідні від означень досліджуваних об'єктів (**лісова** таксація). Коректними є іменникові поєднання: знаннева сутність + іменник, об'єкт, який описують знання чи критерії: **таксація лісів, коефіцієнт зволоження, індекс цитування**.

Виправлення предметної субмови: карти ґрунтознавчі, або ґрунтів, а не *ґрунтові*; карти ландшафтознавчі, або ландшафтів, а не *ландшафтні*; метод картографування, не *картування*; конференція кліматологічна, не *кліматична*. Але критерій чистоти довілля не еколого-біологічний, а поєднаний: **еколого-біотичний**.

Наука у світі єдина, вона не може мати регіональних чи національних означень (то хуторянство): **біологія в Україні**, а не *українська біологія*; але **українські біологи**.

Вищі навчальні заклади — знань-предметів, а не об'єктів: університети не *права* (в НАН України), а **правознавства** чи **юридичний**, не *біоресурсів* (НУБіП України), а **біоресурсознавства**; факультет не *біолого-почвенний* (МГУ, Москва), а **біолого-почвоведческий**.

Географічне знання про суспільство, його дослідницьке пізнання чи навчальний розгляд називають **суспільно-географічним**. Але очевидно, що коректніше такі знання, предмети й дисципліни називати **суспільствознавчо-географічними**.

Біологічними, географічними, геологічними є методи дослідження і знання, сутності пізнавально-предметні, науково-пізнавальні, сформовані науковцями.

Метод і підхід — **ландшафтознавчий**, а не *ландшафтний*; аналіз не *ґрунтовий* — **ґрунтознавчий**, не *соціальний*, а **соціологічний**. Методи, засоби вивчення за своєю пізнавальною знанневою сутністю належать науці, а не земній природі чи соціуму.

В аграрних науках хиби предметної вербальної субмови такі: не *земельний* кадастр (це

знанневий, інвентаризаційний реєстр земель), а кадастр **земель**; не *кадастр* як процес, а **кадастрування**; не *земельний* кодекс (господарських і державних рішень, юридичних положень), а кодекс **землекористування**.

У лукивництві: не *лугова* таксація, а **лукивничка**, або таксація **луків**.

У медичних науках вживають жаргонні предметні вислови *кардіологія* замість **терапія серця**, *стоматологія* — замість **стоматологічна** клініка, **стоматологічний** кабінет. Ці вислови двозначні, як *онкологія*: в об'єктному значенні — **онкозахворювання**, у предметному — **онкологічний** інститут.

Предметній знанневій субмові належить частина суб'єктних науково-освітніх понять і термінів, про що йшлося. Вони створюють особливі ускладнення у їхніх змістових уточненнях і виправленнях. Зокрема, суб'єкт-фахівець із **суспільствознавчої** географії — **соціо-географ**, а не *суспільний* географ.

Суб'єктний зміст знань-критеріїв оцінювань належить обом вербальним науковим субмовам: в означеннях оцінок якості станів — предметній знанневій (екологічні оцінки), а в означеннях сутності суб'єктів-критеріїв — також об'єктній сутнісній субмові: **екологічно сертифікована питна вода**.

Висновки й перспективи подальших пошуків із зазначеної проблеми. Попри солідність профільних установ і важливість фахових напрацювань термінознавців і наукознавців є широкий спектр змістових помилок і хибних терміносполучень, які неможливо виявити у традиційних наукових дослідженнях, філологічно-термінознавчих і наукознавчих.

Такий стан реалій міняє залучення атрибутивно-наукознавчих положень про функціонально відмінні сутності головних складників науки — її атрибутів: об'єктів, предметів, методологій і методів, суб'єктів-дослідників і суб'єктів-критеріїв. Їм відповідають закономірні змістово-термінологічні розрізнення двох вербальних наукових субмов, які коректно передають усі змісти науково-освітніх текстів.

Виправлення помилок у термінах і змістових викладах об'єктної (сутнісної) та предмет-

ної (знаннєвої) вербальних наукових субмов є актуальним для найширших наукових і різнорівневих освітніх реалій різних етномовних середовищ. За змістом пропонувані виправлення — інваріантні щодо різних наук, освітніх дисциплін і мов різних етносів: української, російської, англійської тощо. За своїми змістово вмотивованими використаннями правильні об'єктні (сутнісні) та предметні (знаннєві) означення потребують формування відмінних між собою семантичних конструктів, зокрема у присудковості і в конкретно-науковій рефлексії. Всі відмінності разом, починаючи з принципово відмінних означень, підтверджують реальність розрізнення двох вербальних наукових субмов як таких.

Сьогодні дарує нагоду підтримати і поновому розвинути багатотомову просвітницьку традицію України. Це можливість реалізувати наявні інтелектуальні ресурси українців, утверджуючи і пропагуючи в усьому світі вер-

бальні форми достовірного й змістово точного, наукознавчо обґрунтованого знання різних наук та освітніх дисциплін. Це об'єктивні реалії чергового дослідницького наближення у знаннях до наукової істини.

У державних структурах України, в її наукових установах та освітніх закладах, у видавництвах наукової, навчальної, педагогічної літератури та в засобах масової інформації потрібні належні зміни негативної офіційної мовної практики, байдужої до жаргонів і складних змістових помилок у текстах.

Для молоді суверенної України, яка прагне дієвих реформ і змушена відстоювати свою цілісність у неоголошеній війні з сусідом, імперським агресором, актуальним є позачасовий вислів Конфуція: **«Реформування держави треба починати з виправлення означень. Неправильні означення — непевні завдання. Нечіткі завдання — невиконані справи».**

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Проблеми української термінології*: матер. XI Міжнар. наук. конф. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2010.
2. Пашенко В.М. *Наукознавчі обґрунтування змістових виправлень текстів*. К.: КВ УГТ, 2015.
3. Добров Г.М. *Наука о науке*. К.: Наук. думка, 1989.
4. *Національний атлас України*. К.: Картографія, 2007.
5. *Програми для середньої загальноосвітньої школи*. Географія. 5—10 класи. Основи економічних знань. 11 клас. К.: Перун, 1996.